

Landsbygd i Kronoberg

NR 1 | MARS 2024

Länsstyrelsen
Kronoberg

Håll dig uppdaterad
Mat under kris och krig
SAM-ansökan
Sök särskilda värden
Dikesrensning
E-tjänster till din hjälp

FOTO: Mostphotos.

LANDSBYGD I KRONOBERG
ISSN 1400-8467

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling, Europa
investerar i landsbygdsområden

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Håll dig uppdaterad

Nu är det snart vår efter en tidig vinter som haft omväxlande kallt och mildt väder. Senast den 11 april ska areal- och djurbaserade stöd i SAM sökas. Var inte ute i sista stund är mitt råd. När det gäller investeringsstöd finns det en hel del viktig information på Länsstyrelsens webbplats. Här kan du läsa om olika stöd, när de är öppna att söka och vad som krävs. Länets lantbrukskonsulter har fått information av oss tidigare i februari.

Vi fortsätter att ge ut Landsbygd i Kronoberg i tryckt version med reportage och information som håller längre över tid. Från 2024 gör vi två nummer per år. Våra digitala nyhetsbrev kommer varje månad och innehåller kortare tips och information om stöd, kontroll, djurskydd, kursutbud med mera.

Du som sökt areal- och djurbaserade stöd via SAM och uppgett e-postadress på Mina sidor eller meddelat oss din e-post via vår webb får vår digitala information. Du kan när som helst gå in på Jordbruksverkets webbsida och under [Mina sidor klicka på Kunduppgifter](#). Kontrollera både telefonnummer och e-post eftersom vi även i vissa fall vill kunna skicka ett SMS till dig.

Har du ingen SAM-ansökan och vill [anmäla dig till nyhetsbrev](#) kan du göra det på Länsstyrelsens webbplats.

Stefan Carlsson
Landsbygdsdirektör

Tillgång på mat under kris och krig

Det är oroligt på många håll omkring oss och vi har redan märkt att tillgången på insatsvaror till jordbruket påverkas när allt inte fungerar "som vanligt".

Idag importerar vi mycket av den mat vi konsumerar och det är endast ett begränsat antal livsmedel som vi är självförsörjande på i Sverige. Det går inte att räkna med att import är en säker källa till livsmedelsförsörjning vid kris eller krig.

Utredningar och strategier

Det pågår och har avslutats en rad statliga utredningar när det gäller beredskap och nyligen presenterades utredningen "En ny livsmedelsberedskap för Sverige". Den innehåller bland annat förslag om att bygga upp beredskapslager av insatsvaror för jordbruket.

Den nationella livsmedelsstrategin uppdateras och ska förhoppningsvis presenteras under första halvan av 2024. I den kan vi räkna med att beredskap finns med. Livsmedelsverket samordnar det nationella arbetet med beredskap för livsmedelssektorn och det pågår arbete med beredskapsfrågor i våra kommuner, regioner och länsstyrelser. Beredskap är en het potatis just nu.

Alla måste hjälpas åt

Vilket arbete pågår hemma hos dig när det gäller beredskap i händelse av kris eller krig? Kanske är du och ditt företag en del av lösningen på försörjning av livsmedel? Har du möjlighet att ställa om produktionen vid behov?

Hur kan vi som privatpersoner medverka till att det finns mat till alla i en krissituation om vi inte har möjlighet att importera livsmedel? Bästa sättet är förstås att i fredstid handla

MAT HÄRIFRÅN
Recept för vardag och krisberedskap

livsmedel som produceras i Sverige! Gör vi inte det nu kan vi inte räkna med att det produceras livsmedel här vid framtida störningar i samhället.

Inspiration

Länsstyrelsen i Värmland har tagit fram ett häfte, "Mat härifrån - Recept för vardag och krisberedskap", där några storhushållskockar arbetat fram recept. Kriterier för innehållet var lokalt framtagna livsmedel som ska gå att lagra utan kyla i tre månader.

Ta dessa recept som inspiration till vad du skulle kunna vara med och producera. Och titta vad som produceras nära dig när du handlar till ditt beredskapslager hemma.

[Recepthäftet](#) hittar du på Länsstyrelsen Värmlands webbplats.

Anna-Stina Karlsson
anna-stina.karlsson@lansstyrelsen.se

FOTO: Mostphotos.

SAM-ansökan 2024

Nytt för 2024 är två nya grundvillkor samt digitaluppföljning av två villkor. Här kan du också läsa om [våra förlängda öppettider](#) inför sista ansökningsdagen den 11 april. [Mer information](#) hittar du på Jordbruksverkets webbplats.

Grundvillkor på växtföljd

Kravet på växtföljd gäller dig som har 10 ha åkermark eller mer. Varje år måste du byta gröda på minst 33 procent av åkermarken. Du får heller inte ha samma gröda mer än tre år i rad.

Undantagna från kravet på växtföljd är de som har:

- certifierad ekologisk produktion
- mer än 75 procent av åkermarken med

vall, träda, baljväxter eller en kombination av dessa

- mer än 75 procent av jordbruksmarken med vall, permanent gräsmark och/eller betesmarker & slätterängar.

I SAM Internet i fliken Karta och skiften finns en meny som heter "Grundvillkor". Där kan du se om du uppfyller villkoren för växtföljd.

Grundvillkor för skydd av våt- och torvmark

Det innebär att du på torvmark inte får:

- bryta permanenta gräsmarker oftare än var fjärde år,
- ha svartträda,

- anlägga eller fördjupa diken utan tillstånd enligt miljöbalken.

I SAM Internet kan du se vilka block som är berörda. Läs rapporten "[Sammanställning över block](#)", eller högerklicka på blocket i "[Karta och skiften](#)" och välj "[Blockinformation](#)". På Jordbruksverkets webbplats om grundvillkor finns en länk till en karta över torvmarker.

Digital uppföljning av jordbruksmark

Jordbruksverket kontrollerar via satellit:

- skiftes användning och aktivitet
- att grödan stämmer överens med den du har angett i din SAM-ansökan
- att ingen jordbearbetning har skett på betesmarkerna.

SAM Internet

SAM Internet kan inte alltid hämta in samtliga uppgifter från förra året. Därför måste du själv kontrollera att alla uppgifter finns med.

Du kan, om du vill, från och med år två i åtagandeperioden för betesmarker och slätterängar ansöka om ett betes- eller slätterfritt år. Bocka i så fall i rutan i "[Ange gröda och stöd](#)".

Uppgifter om det är första året marken ligger i träda visas i "[Översikten](#)".

Fullmakt

Ansök om fullmakt i god tid innan SAM-ansökan ska skickas in.

Carolina Hägerdal
carolina.hagerdal@lansstyrelsen.se

Support

Ifall du får problem med ansökan erbjuder vi support av olika slag.

Telefonsupport

Behöver du hjälp med din SAM-ansökan kan du ringa till Länsstyrelsen eller Jordbruksverket på det gemensamma telefonnumret 0771-67 00 00.

Öppettiderna till telefonsupporten utökas de sista två veckorna:

- 2-5 april klockan 8-18
- 8-11 april klockan 8-21

Ställ en fråga till oss

Längst ner på [Jordbruksverkets webbplats](#) finns "[Ställ en fråga till](#)

[oss](#)". Där kan du ställa frågor om stöden eller söka på frågor som redan besvarats.

Teknisk support

Har du tekniska problem med SAM-internet använder du ett webbformulär på Jordbruksverkets webbplats för att få hjälp. Det heter: "[Formulär för teknisk support](#)".

På inloggningssidan till SAM-internet hittar du även ett avsnitt om [kända fel och aktuella driftstörningar](#).

Sök särskilda värden

Ni lantbrukare och era betesdjur gör ett stort och viktigt jobb med att hålla landskapet öppet genom bete och röjning i betesmarker. Detta arbete ska du som lantbrukare få ersättning för.

Du kan söka miljöersättning allmänna värden och få 1 850 kronor per hektar. Men har du en betesmark med höga natur- och kulturvärden kan du söka miljöersättning med särskild skötsel och få 3 950 kronor per hektar.

Om du söker särskild skötsel gör Jordbruksverket en markklassbedömning för att se om det finns allmänna eller särskilda värden. Exempelvis kan mångfald bland träd och buskar, gamla träd, rik flora och rikliga mängder stenrösen vara särskilda värden.

Skilnad mellan länen

Här i Kronoberg har bara 19 procent av betesmarkerna särskild skötsel. Hela 60 procent av länets betesmarker med miljöersättning har aldrig haft någon markklassbedömning. Här ligger vi efter om vi jämför med Jönköpings län. Där är det bara 39 procent av betesmarkerna som inte har haft markklassbedömning. Hela 40 procent av deras betesmarker har den högre nivån av ersättning, särskild skötsel.

Med tanke på att länens betesmarker inte skiljer sig så mycket kan det säkert finnas fler betesmarker här i länet som klarar kraven för den högre ersättningen. Så har du en mark med höga värden kan du i årets SAM-ansökan söka miljöersättning med särskild skötsel för dessa. Då har du chans att få en högre ersättning än om du bara söker allmänna värden.

Lättare villkor från 2023

Söker du särskild skötsel finns det sedan 2023 bara ett skötselvillkor att förhålla sig till och det är "Reglerad tillskottsutfodring". På marker med särskilda värden får du inte tillskottsutfodra djur på betesmarken.

Du får övergångsfodra under två veckor vid utsläpp på våren och inför installation på hösten om det görs på mindre känsliga delar av marken. Kalv- och lammgömmor, salt- och mineralstenar är tillåtna om de placeras på mindre känsliga delar av marken.

Under förra programperioden kunde betesmarker med särskild skötsel ha flera skötselvillkor inskrivna i åtagandepånen. Det kunde vara till exempel skötsel av landskapselement, tidpunkt för bete eller slätter, vegetationens

utseende och förbud mot sambetning med åkermark. Dessa är nu borttagna och det är alltså bara reglerad tillskottsutfodring du behöver förhålla dig till. Tänk dock på att marken fortfarande måste vara bra avbetad innan 31 oktober och du ärligen ska hålla efter sly.

Slätterängar och specialklasser

Söker du miljöersättning med särskilda värden på en slätteräng finns det även där högre ersättning att få än om du söker allmän skötsel.

För en slätteräng med särskilda värden kan du få 5 500 kronor per hektar plus ersättning för vissa komplement som lieslätter, höhantering och efterbete. Du kan även få miljöersättning för skogsbete, mosaikbete och gräsfattig mark.

Mer information om miljöersättning för skötsel av betesmarker och slätterängar finns på Jordbruksverkets webbplats under "[Skötsel av betesmarker och slätterängar](#)".

Charlotte Frödå

charlotte.froda@lansstyrelsen.se

Två exempel på betesmarker med särskilda värden.

FOTO: Martin Wargren.

Hur viktig är dikesrensning?

Ta vara på vatten

I framtiden kan vi förvänta oss mer extremväder både i form av ökad nederbörd och längre perioder med torka. Det är därför viktigt att anpassa jordbruket och ta vara på vatten. Det finns många lösningar på detta.

Ett exempel är att låta din dränering leda bort överskottsvatten från odlingsmark till bevattningsdammar. På så vis kan du lagra vatten och få ökad produktion. Inom strategisk plan kan du söka investeringsstöd för både täckdikning och bevattningsdammar. Mer information hittar du på [Länsstyrelsens](#) och [Jordbruksverkets](#) webbplatser. Sök på "Stöd till jordbruk och landsbygd".

Du som har diken i din jordbruksmark kan behöva se över underhållsbehov av dina diken för att kunna leda bort överskottsvatten, vilket är viktigt för livsmedelsproduktionen.

Vad innebär det att rensa diken?

En rensning av diken innebär att växtlighet, nedrasat material och slam tas bort för att återställa diket ursprungliga djup och läge. Du får inte fördjupa diket genom att rensa i hårbotten och naturliga vattendrag får inte heller rensas.

På många ställen finns markavvattningsföretag med fastställda dikesprofiler att förhålla sig till för hur diket får rensas.

När behövs rensningsanmälan?

En anmälan om rensning ska göras till Länsstyrelsen om fisk, musslor eller andra allmänna eller enskilda intressen riskerar att skadas av rensningen. Finns fridlysta eller hotade djur och växter i diket kan även dispens från art- eller biotopskydd behövas.

Om det däremot är helt uppen-

bart att varken enskilda eller allmänna intressen riskerar att skadas av underhållsreningen behöver en anmälan inte göras till Länsstyrelsen. Se dock alltid till att underrätta markägaren när en rensning ska göras på annans mark. Vill du fördjupa, bredda eller göra ett nytt dike krävs tillstånd för markavvattning, vilket du söker hos Länsstyrelsen.

Tänk efter före

Det finns flera råd som du kan tänka på för att minska risken för negativ påverkan i samband med dikesrensning:

- Gör punktinsatser, rensa bara där det behövs. Vilket även spar på kostnaderna.
- Rensa vid lågvatten.
- Rensa inte under fåglars, fiskar och groddjurs lek- och uppväxtperioder.
- Minimera spridning av grumligt vatten. Sedimenttransport som sprids nedströms kan lägga igen fiskars lekbottnar.
- Spara träd och buskar eftersom beskuggning motverkar igenväxning och ökad temperatur i vattnet.
- Spara större stenar som kan vara markeringsstenar för utter.
- Säkerställ att vattnet inte riskerar att förorenas från arbetsmaskiner.
- Plana ut rensmassor så att landskapsbilden inte påverkas och så att massorna inte riskerar att rinna tillbaka i diket.
- Var uppmärksam på invasiva arter så att de inte sprids.

Om du vill ha fler råd kan du läsa mer om [rensning av diken](#) på Länsstyrelsens webbplats. Du kan även få kostnadsfri rådgivning genom Greppa Näringen. Då kan du och en rådgivare gå igenom skötsel och underhållning av dina diken.

Läs mer om Greppa Näringens rådgivning under "[rådgivningsmoduler](#)" på www.greppa.nu

Elin Wallquist
elin.wallquist@lansstyrelsen.se

Julia Carlsson
julia.g.carlsson@lansstyrelsen.se

Vildsvinsprojekt i Kronoberg

FOTO: Mostphotos.

Länsstyrelsen driver sedan 2022 ett regionalt vildsvinsprojekt som pågår hela 2024 ut. Vi samordnar träffar och aktiviteter som vänder sig till olika intressenter i vildsvinskedjan; jägare, vilthanteringsanläggningar/uppsamlingscentraler, förädlare, restauranger, butiker och konsumenter.

I närtid erbjuder vi bland annat styckning av vildsvin, rökning av vildsvinskorv, vildsvinsförvaltning, skyttekurser för att minska risken för skadeskjutning och mycket mer.

Aktiviteterna är kostnadsfria och vi bjuder på fika under fysiska träffar. Du kan hålla utkik i vår kalender på Länsstyrelsens

webbsida för mer information och anmälan till aktiviteter.

Varför vildsvinsprojekt?

Syftet med projektet är att underlätta vildsvinsköttets väg till konsument, som en del i den svenska livsmedelsstrategin.

Vi strävar både efter att motivera jägare till mer vildsvinsjakt och att påverka markägare att underlätta vildsvinsjakt på markerna.

Ett annat syfte med projektet är att bidra till minskade vildsvinsskador på gröda. I projektet ingår också att öka vildsvinsköttets status på marknaden och hos konsumenter.

Vi vill även att företag i livsmedelsbranschen får tillgång till vildsvinskött och genom det utvecklar

sina verksamheter och bidrar till livsmedelskedjan.

Mål vid projektets slut

- Flera företag i länet har investerat och utvecklats och kan föra ut viltkött från skogen och jägaren till konsumenterna.
- Livsmedelskedjan i länet har stärkts och fler personer är verksamma inom livsmedelsförsörjning.
- Ökad efterfrågan på svenskt vildsvinskött.
- Ökat utbud av svenskt vildsvinskött.

Mattias Johannesson
mattias.johannesson@lansstyrelsen.se

Hur går det för fåglarna?

Odlingslandskapets fåglar har minskat kraftigt under många år. De senaste åren verkar nedgången ha stabiliserats lite och det ser något ljusare ut.

För att följa utvecklingen startade en årlig inventering redan 1975. Frivilliga ornitologer ger sig ut i soluppgången under maj och juni för att lyssna, iaktta och räkna arter enligt bestämda ruttor. Det kallas Svensk fågeltaxering och drivs av bland andra Lunds universitet, Naturvårdsverket och Länsstyrelserna. Läs mer på Lunds universitets webbplats under "[Svensk Fågeltaxering](#)".

Utveckling för olika arter

Odlingslandskapets fåglar påverkas av bruksmetoder i jordbruket, sina naturliga fiender och flyttfåglarna även av miljön där de övervintrar.

Utvecklingen för olika arter skiljer sig åt och allra sämst går det för

Sånglärka.

FOTO: Per Ekerholm.

storspov, tofsvipa, stare och gulspurv. Sånglärka är exempel på en art som faktiskt har ökat lite. Även om ökningen är liten är det verkligen glädjande eftersom arten under många år har minskat så mycket.

Hjälp sånglärkan

Det går inte att säga varför sånglärkans kurva har vänt upp, eller om ökningen kommer att fortsätta. De häckar i en liten grop med strån på stora vårsådda fält med gles gröda eller i betesmarker.

Föräldrarna hämtar insekter till ungarna i närliggande obehandlade kantzoner, trädor, ängar och vägkanter. Ungarna behöver minst två veckor på sig från kläckning innan de kan flyga. Om du har senarelagt din första vallskörd lite på fält med häckande sånglärkor har du nog bidragit till ökningen.

Så gynnar du sånglärkan:

- Minst 30 dagar mellan fältkörningar i maj
- Trädor och kantzoner med ogräs
- Diken, körvägar, vägrenar, ängar, åkerholmar

Lyssna efter sånglärkans vackra drill i vår!

Malin Fernholm
malin.fernholm@lansstyrelsen.se

E-tjänster till din hjälp

Ibland behöver du som lantbrukare komma i kontakt med Länsstyrelsen. Vi har flera olika e-tjänster där du kan kontakta oss i ett ärende. Du kan bland annat anmäla biodling, ansöka om att få en djurtransport som används yrkesmässigt besiktigad eller ansöka om uppförande av ett vilthägn. Det finns många fördelar att använda våra e-tjänster.

Ditt ärende kommer in till våra handläggare snabbare än om du använder post och vi kan snabbt se om allt material har kommit in till oss eller om du behöver komplettera. E-tjänsterna är öppna dygnet runt och du når alla våra e-tjänster från vår webbplats med hjälp av ditt Bank-ID.

E-tjänsten Primör

Den e-tjänst som är aktuell för alla primärproducenter är den där du ska registrera din primärproduktion. Du som är primärproducent och producerar livsmedel och/eller foder på gårdsnivå eller utfodrar livsmedelsproducerande djur ska ha din anläggning registrerad hos Länsstyrelsen. Det

gäller både om du startar en ny eller tar över en befintlig verksamhet. Du får börja med din verksamhet två veckor efter att din anmälan om registrering har kommit in till Länsstyrelsen.

Med livsmedelsföretagare inom primärproduktionen menas till exempel hållande av livsmedelsproducerande djur för kött- mjölk- eller äggproduktion och odling av olika vegetabilier och spannmål. Även jakt, fiske, biodling och insamling av vilda bär och svampar räknas som primärproduktion. Med foderföretagare inom primärproduktionen menas till exempel odling av grovfoder, foderspannmål, bete och utfodring av djur som hålls för kött- mjölk- eller äggproduktion. Även utfodring av vilt med större mängder vegetabiliskt foder ska anmälan till Länsstyrelsen.

Lätt att ändra

Du som redan är registrerad som primärproducent kan logga in i e-tjänsten och lägga till en ny anläggning om din verksamhet vuxit. Det går även att ändra dina uppgifter. Det kan handla om

telefonnummer, att du har skaffat ett nytt djurslag eller att du har slutat att odla en viss gröda. Glöm inte att logga in och avregistrera dig den dagen du slutar med din verksamhet. Registret är inte sammankopplat med andra system som CDB eller SAM internet, så därför måste du som är registrerad själv uppdatera uppgifterna om din verksamhet i systemet.

Fullmakt

För den som inte själv har möjlighet att använda e-tjänsten går det att ge någon annan en fullmakt för att registrera eller göra ändringar i registret. Det finns en blankett på vår webbplats som går att skriva ut och skicka in till oss. Vi svarar gärna på frågor kring registreringen och hjälper gärna till om du stöter på problem. Du kan nå oss både per telefon och e-post.

Ulrika Lind
ulrika.lind@lansstyrelsen.se

Skanna QR-koden som leder till e-tjänsten där du kan registrera din primärproduktion.

Har du koll på stöden?

Du vet väl att det i strategisk plan finns stöd till mycket mer än ny- om- och tillbyggnad av djurstall?

Till exempel kan du till och med april söka stöd till:

- Tak på gödselvårdsanläggningar, teknik för surgörning av gödsel och myllningsaggregat för flytgödsel
- Ny-, om- och tillbyggnad av anläggningar för torkning och lagring av skörd
- Täckdikning av åkermark.

Från augusti till oktober kan du söka stöd till:

- Diversifiering i jordbruks/trädgårdsföretag, till exempel investeringar i turism, entreprenad, omvårdnad.
- Förädling av livsmedel till lokal marknad, alltså anläggning eller utrustning.

Från september till december finns det stöd att söka till:

- Ny-, om- och tillbyggnad av växthus och odlingstunnlar, inklusive bevattning, växtskyddsmedelshandtering, kretsloppsodling.

Du kan löpande söka stöd till investering i bevattningsdamm. Du kan läsa om stöden och ansökningsperioderna på vår webbplats under "[Stöd till jordbruk och landsbygd](#)".

BRA ATT VETA

Får vi bjuda på en ekologisk frukost?

Medan du och kollegorna äter av frukosten berättar vi vad ekologisk produktion innebär och vilka mervärden den har för miljön och klimatet.

Ställ frågor och prata med oss – en ekologisk bonde och en hortonom från Länsstyrelsen.

Frukosten är gratis, tar cirka en timme och kan även

bli en eftermiddagsträff.

Frukosterna finansieras av Landsbygdsprogrammet som en del på vägen till en hållbar livsmedelsproduktion.

Ring så berättar jag mer!

Malin Fernholm
Projektledare
Mera EKO
malin.fernholm@lansstyrelsen.se
010-223 73 36

Ersättning för skada på gröda orsakad av fredade fåglar

Har du drabbats av skador på din gröda orsakade av tranor, gäss eller sångsvan? Då kan du få ersättning för skördebortfall och i vissa fall även omsådd.

Så här ansöker du om ersättning:

1. Anmäl skadan via vår webbplats direkt vid upptäckt. Sök på "Viltskador".
2. En besiktningsperson tittar på skadan och värderar hur stort värde som har gått förlorat.
3. Ansök om ersättning inom 3 månader från att skadan har upptäckts.

För att ha rätt till ersättning ska du ha gjort förebyggande åtgärder där du försökt förhindra skador, till exempel genom olika skrämselfågelåtgärder.

Det finns även bidrag att söka för förebyggande åtgärder.

Sedan 2021 är det möjligt att skyddsjaga trana på eget initiativ under tiderna 1 april–31 maj och 1 augusti–30 september.

För sångsvan gäller tiden 1 oktober–31 mars.

Skydds jakt på trana eller sångsvan under andra tider kräver tillstånd från Länsstyrelsen.

Skydds jakt får endast bedrivas då fåglarna uppträder i flock på minst fem individer och skador oskördad gröda.

Mattias Johannesson
mattias.johannesson@lansstyrelsen.se